

El model educatiu de les escoles bressol de Barcelona

COMUNITAT

VINCLES

INCLUSIÓ

EQUITAT

EDUCACIÓ

DRETS

RESPECTE

Ajuntament de
Barcelona

El model educatiu de les escoles bressol de Barcelona

ÍNDEX

Presentació	4
Introducció	7
Identitat de les ciutadanes i ciutadans més petits	10
L'escola bressol municipal de Barcelona, patrimoni viu de la ciutat	11
El context de desenvolupament de l'infant: la vida quotidiana a l'escola bressol	14
L'escola bressol i l'atenció a les famílies	18
L'equip de professionals a l'escola bressol	20
L'escola bressol i la comunitat, xarxa de relacions	22
Autonomia i organització de centre	24
Referències bibliogràfiques	26

Presentació

Els canvis socials, econòmics i familiars dels darrers deu anys han incidit en el món educatiu plantejant reptes nous a l'hora de dissenyar les polítiques educatives de la ciutat, i han fet més palès el reconeixement de la importància dels primers anys en la vida de les persones. És per aquest motiu que l'Institut Municipal d'Educació de Barcelona va emprendre, durant el curs 2017-2018, el procés participatiu "Impulsem educació i petita infància".

L'objectiu d'aquest procés ha estat compartir, amb diferents agents vinculats a la infància de 0 a 6 anys dels àmbits educatiu, social i de la salut, i amb les famílies, l'anàlisi del moment actual i una mirada de futur encaminada a continuar construint oportunitats que millorin l'atenció educativa i social adreçada a la petita infància i a les seves famílies.

Un dels eixos destacats d'aquest procés ha estat l'acord de revisar i actualitzar el model educatiu existent, tant pel que fa al contingut com a l'ús d'un llenguatge lliure d'estereotips. Aquesta anàlisi i debat ha significat una oportunitat de reflexió i intercanvi entre el conjunt de professionals de les escoles bressol municipals, donant valor i visibilitat al bagatge comú i compartit. S'ha posat en relleu la vigència dels principis que sustenten aquest model educatiu de les EBM, un model d'èxit fonamentat en els aspectes següents:

- El caràcter plenament educatiu de l'etapa d'educació infantil.
- La fortalesa en garantir una atenció institucional de qualitat per equilibrar les desigualtats entre els infants, i especialment compensar les que són conseqüència de les condicions socials en què creixen i es desenvolupen.
- La configuració d'una escola bressol com a espai on les relacions personals, basades en el respecte i la corresponsabilitat, són l'element clau per destacar la inclusió i la convivència.
- El treball en equip del conjunt de professionals com a garant d'una acció educativa de qualitat i condició per a la millora professional.

Els acords del debat han permès mantenir l'essència de l'anterior model educatiu, i posar l'accent i donar més rellevància als factors següents:

- La confiança plena en les capacitats de tots i cadascun dels infants i en les seves possibilitats de desenvolupament.
- Uns adults que acompanyen des del respecte a la singularitat i l'elecció de cada infant, en un marc on hi ha límits clars, raonables i flexibles.
- Una distribució d'espais, selecció de materials i organització del temps per facilitar el joc de cadascun dels infants de manera natural i espontània.
- Una organització que ofereix un marc estable i regulat però, alhora, obert i flexible per ajustar-se tant com sigui possible a les necessitats de cada infant i de cada família.
- Un servei educatiu que convida les famílies a compartir la cura i l'educació dels seus fills i filles de manera quotidiana, des de la confiança en les seves competències i apoderant-los en el seu rol de mares i pares.
- L'enfortiment del caràcter inclusiu d'aquests serveis, des d'una mirada i intervenció socioeducativa.
- L'accent en l'autonomia de cada centre per concretar el seu projecte educatiu en funció de les fortaleeses i febleses de cada territori, i el consens de cada comunitat educativa.
- Una implicació més gran dels i les professionals a les xarxes territorials amb una clara vocació de treball comunitari.

Aquest document és una publicació a l'abast del conjunt de professionals i les famílies de les escoles bressol i dels espais familiars, per generar reflexió i discussió a la comunitat educativa i avançar en una construcció comuna d'uns serveis educatius de qualitat.

Barcelona és una ciutat educadora, i la xarxa d'escoles bressol i espais familiars municipals són un element clau en la construcció d'oportunitats per a la petita infància de la ciutat i les seves famílies.

Institut Municipal d'Educació.
Ajuntament de Barcelona

Introducció

L'infant ha de ser rebut amb respecte, educat amb amor i posat a la vida finalment amb llibertat.

Rudolf Steiner

Entre els trets d'identitat de la ciutat de Barcelona hi ha el d'atendre els infants petits i les seves famílies com a base per avançar cap a una ciutat més democràtica, equitativa i inclusiva que respongui a la diversitat cultural, econòmica i social que configuren la seva realitat.

Aquests trets ja es van recollir l'any 2005 en el document *El model educatiu de les escoles bressol de Barcelona*, elaborat amb la participació de la comunitat de professionals de les escoles bressol.

Cartorze anys més tard, amb la voluntat que la definició dels serveis educatius de la petita infància s'adapti als canvis socials, l'evolució del debat pedagògic i les necessitats emergents de les famílies, es proposa revisar i actualitzar aquest model educatiu.

La decisió d'actualitzar-lo té la voluntat de definir millores que permetin continuar garantint, des dels primers anys de vida, l'atenció i el desenvolupament harmònic dels infants i l'acompanyament respectuós a les seves famílies.

El procediment emprat ha comptat amb la col·laboració dels i les professionals de totes les EBM i ha representat també un procés de reflexió i anàlisi per part dels agents del sector públic i municipal que atenen la petita infància a la ciutat. En aquest procés de revisió es recull l'experiència, la història i el saber construït durant molts anys de treball.

El document que presentem recull el marc de referència que defineix els criteris educatius de les escoles bressol municipals de Barcelona (EBM), que comparteixen uns plantejaments que inicialment es debaten a cada centre educatiu per posteriorment construir un consens comú dels principis essencials que el configuren. És per això que es pot parlar del model educatiu de les escoles

bressol municipals. Els serveis educatius destinats a la petita infància estan fortament arrelats al territori i el seu projecte educatiu es concreta a partir dels eixos bàsics del model, que s'ajusten en funció de les necessitats i oportunitats de l'entorn.

Amb aquest document es vol donar a conèixer al conjunt de professionals, famílies i ciutadania en general les bases de la proposta educativa que s'ofereix a la petita infància des dels serveis educatius municipals de Barcelona. L'acció educativa del primer cicle d'educació infantil està regulada per diverses lleis i normatives que queden definides en diferents àmbits, tant de manera general per a la infància en el seu conjunt com de manera específica per als infants més petits. A continuació se'n detallen algunes de les més rellevants, tot i ser conscients que hi ha un repertori molt més ampli de referents legals:

- La Convenció sobre els drets de l'infant, adoptada per l'Assemblea General de les Nacions Unides el 20 de novembre de 1989 i assumida pel Parlament de Catalunya en la Resolució 194/III, de 7 de març de 1991, defineix el següent:

Els estats convenen que l'educació ha d'orientar-se al desplegament de la persona i les aptituds de l'infant a fi de preparar-lo per a una vida adulta activa; i ha infondre-li el respecte als drets humans fonamentals, el respecte vers els seus pares, la seva llengua i el seu entorn natural, i el respecte als seus valors culturals i nacionals tant com els de les altres civilitzacions.

- La llei actualment vigent a Catalunya, la Llei 12/2009, de 10 de juliol, d'educació (LEC), especialment el capítol II, "Ensenyaments de règim general" i, en concret, l'article 56.2, en què es defineix l'etapa d'educació infantil i els documents oficials que regulen actualment aquesta etapa i cadascun dels seus dos cicles; també inclou consideracions sobre el primer cicle de l'educació infantil.
- Les publicacions *Currículum i orientacions. Educació infantil, primer cicle* (Departament d'Ensenyament, 2012) i *Currículum i orientacions. Educació infantil, segon cicle* (Departament d'Ensenyament, 2016), editades per la Generalitat de Catalunya, en què es concreten les formes d'actuació més adients i s'ofereix orientació al respecte.

L'educació de la petita infància és fonamental per garantir els drets i les oportunitats dels infants assegurant-ne el benestar així com l'enriquiment del desenvolupament personal, social, cognitiu i emocional en una etapa primerenca que incidirà de manera significativa en la trajectòria vital.

La política d'atenció a la petita infància i les seves famílies requereix oferir serveis i propostes diversificats que puguin donar respostes de qualitat a demandes diferents, que no segreguin per cap motiu i que garanteixin l'equitat així com una educació per la igualtat i el respecte a la diversitat.

L'educació de la petita infància és fonamental per garantir els drets i les oportunitats dels infants

En aquest sentit, l'oferta es concreta en una àmplia xarxa de més de 100 escoles bressol distribuïdes a tots els districtes de la ciutat i en un increment de serveis d'espais familiars i del programa "Nadons en família", a més d'altres ofertes com tallers, grups parentals i xerrades.

L'espai familiar és un servei educatiu integrat a la xarxa comunitària, adreçat a famílies amb infants de fins a tres anys. Ofereix un context de benestar i creixement als infants i a les famílies, i un espai de joc i relació on els infants poden explorar i interactuar entre ells i amb els adults. Les famílies tenen així la possibilitat de veure els infants en acció i poden compartir entre elles i amb els i les professionals la seva experiència i vivències.

A la ciutat de Barcelona s'està implementant l'oferta de l'escola bressol i l'espai familiar, dos serveis que es complementen, en un mateix espai integrat. D'aquesta manera s'amplifiquen les possibilitats d'ús per part de les famílies a partir de les seves necessitats i interessos. De manera conjunta, els i les professionals que formen l'equip tenen com a objectiu comú donar resposta a les necessitats socials i educatives que van sorgint en una ciutat oberta i canviant.

La finalitat d'aquest document és facilitar un millor coneixement de la importància que té oferir un servei municipal de qualitat a la petita infància i a les seves famílies. Alhora, també és un referent en què els components dels diferents equips trobaran elements per continuar aprofundint en aquells aspectes que els permetin ajustar els plantejaments generals del model que es presenta a la realitat de cadascun dels centres, així com també podran centrar-se durant un temps determinat en la seva reflexió i anàlisi per arribar a implementar les millores que cada situació requereixi.

Identitat de les ciutadanes i ciutadans més petits

La infància no és merament una fase preparatòria per al futur, sinó una etapa de la vida amb uns valors i una cultura propis, conformada igualment per infants i adults.

Helena Buri i Areta Wasilewska-Gregorowicz

L'etapa d'educació infantil en què s'emmarca l'atenció als infants de zero a sis anys és una etapa amb identitat pròpia formada per dos cicles, de 0-3 i de 3-6. Aquesta etapa ha de ser una de les prioritats del sistema educatiu i de les administracions que en són responsables, ja que és bàsica per al desenvolupament de les persones (Ortega-Ruiz i altres, 2018; Sharma i Cockerill, 2014).

L'infant neix amb la possibilitat d'aprendre i adaptar-se al seu entorn, sigui quin sigui. A través de la seva pròpia acció, el cervell es modifica i el sistema neurològic es configura segons les experiències viscudes. La riquesa de les vivències que experimenti influirà en les connexions neuronals que establirà, la qual cosa li permetrà avançar en la interpretació del món que l'envolta (Garcia-Fernández i Bueno, 2017; Carballo i Portero, 2018).

Així, des del naixement, s'identifica l'infant com un ésser competent, protagonista actiu del seu desenvolupament, un ciutadà de ple dret, amb capacitats, curiositats, desitjos d'aprendre i interessos propis, amb sentiments i emocions, amb coneixements i experiències facilitadores del seu creixement harmònic (Corkille, 2007).

L'infant com un ésser competent, protagonista actiu del seu desenvolupament, un ciutadà de ple dret, amb capacitats, curiositats, desitjos d'aprendre i interessos propis

Tenint en compte aquests aspectes, l'escola és un escenari on es respecta la individualitat de l'infant i de la família, on es potencia el creixement holístic de l'infant i la seva interacció entre iguals i amb adults, que es concep com a font de socialització, d'individualització i de desenvolupament cognitiu i afectiu.

L'Escola bressol municipal de Barcelona, patrimoni viu de la ciutat

Una educació de qualitat és la que dona a cada infant allò que necessita. L'educació ha de tenir qualitat perquè, si no, no respecta el dret de l'infant a ser tal com és.

Per a mi, l'escola participativa és l'escola viva, on viuen i conviuen nens i nenes, pares i mestres.

Marta Mata

El compromís de l'Ajuntament de Barcelona amb l'educació de la petita infància va començar ara fa més de 80 anys, quan en la Segona República es creen els primers centres per atendre necessitats que en aquell moment eren fonamentalment benèfiques i assistencials. Des dels anys setanta la xarxa de serveis municipals assumeix un marcat caràcter educatiu i s'amplia de manera significativa. A partir de l'any 2002, i per donar resposta a la demanda de places que expressa la ciutadania, s'inicia un procés de construcció de noves escoles bressol a tots els districtes de la ciutat, que permet passar de 38 EBM a les més de 100 que configuren la xarxa actual. Aquesta aposta de creixement de places ha anat acompanyada de processos de debat per concretar el model educatiu així com també el model arquitectònic que unifica una manera d'entendre els serveis educatius de la petita infància i d'atendre els infants de 0 a 3 anys i les seves famílies.

Són serveis que gaudeixen d'un reconegut prestigi per la qualitat en l'atenció educativa i per la seva funció com a promotors de la cultura de la petita infància.

Les escoles bressol ofereixen un entorn segur, acollidor, ajustat a les necessitats dels infants i a les seves famílies amb un conjunt d'experiències educatives que promouen el seu desenvolupament i aprenentatge

Les EBM, juntament amb el Departament d'Educació Infantil de l'IMEB, vetllen per oferir un servei adequat a la petita infància i les seves famílies. Els infants de 0 a 3 anys troben a les escoles bressol un context educatiu que respon de manera ajustada al moment evolutiu que estan vivint: la construcció de la seva identitat així com la creació de les bases de la seva personalitat i la diferenciació respecte de les persones que els envolten.

Les escoles bressol ofereixen un entorn segur, acollidor, ajustat a les necessitats dels infants i a les seves famílies amb un conjunt d'experiències educatives que en promouen el desenvolupament i l'aprenentatge. El disseny dels espais i l'organització del temps, individual i col·lectiu, juntament amb l'adult de referència, són el marc per garantir la bona relació entre el desenvolupament i els aprenentatges de cada infant.

Les EBM són un espai de cura, d'atenció i prevenció quan es detecten factors que poden alterar el desenvolupament dels infants, ja que el seu caràcter inclusiu i l'acció educativa que duen a terme els permeten abastar tant la detecció i actuació individual d'acord amb el que cada infant necessita, com la promoció d'actituds i actuacions saludables amb les seves famílies. L'Equip Educatiu d'Atenció a Especials Necessitats (EEAEN) de l'IMEB, mitjançant el treball conjunt amb les escoles bressol, vetlla perquè els infants amb necessitats especials rebin una atenció de qualitat que n'afavoreixi l'evolució positiva en un entorn inclusiu.

De fet, un dels eixos de les EBM és atendre la diversitat de manera inclusiva. En aquest marc, queda garantida la igualtat d'oportunitats des de l'actitud que tothom pot aprendre i evolucionar si rep els suports i els ajuts adequats, sota principis d'universalitat i d'equitat (Departament d'Ensenyament, 2016). Cada centre té les seves característiques, necessitats i recursos per ajustar aquest principi general a la realitat en què desenvolupa la tasca.

La funció educativa de les EBM és inseparable d'una funció social que condueixi, tant com sigui possible, a equilibrar les desigualtats entre els infants, i especialment a compensar les que són conseqüència de les condicions socials en què els infants creixen i es desenvolupen. Així mateix, les EBM ajuden a conciliar la vida familiar i la vida laboral i es constitueixen com a context de convivència per a tota la comunitat educativa, ja que tenen un paper molt important per la seva qualitat d'entorn i socialització. Les escoles bressol esdevenen comunitats educatives de molta proximitat on s'estableixen vincles i relacions amb diàleg constant.

A més, l'acció educativa ha d'incorporar la perspectiva de gènere i donar un enfocament per avançar en la construcció de nous models d'identitat i per assolir actituds i dinàmiques no sexistes ni androcèntriques. L'escola ha de promoure la igualtat de condicions, d'oportunitats i de possibilitats entre els infants independentment de la identitat, per això l'expressió de gènere ha d'evitar reproduir estereotips culturals que fomentin l'exclusió en qualsevol sentit.

L'escola bressol ofereix oportunitats educatives que promouen l'activitat de l'infant. La planificació del temps i dels espais ha de ser flexible per poder adaptar-se als diferents moments i situacions que poden aparèixer en el dia a dia de l'escola i de les necessitats canviants dels infants. Així, és important cercar estratègies diverses per garantir al màxim una atenció individualitzada i una dinàmica de grups compatibles entre elles.

El context de desenvolupament de l'infant: la vida quotidiana a l'escola bressol

El respecte a l'infant com a persona, com a ésser únic que estableix relacions i que influeix en els esdeveniments del seu entorn. I, en conseqüència, el valor d'una atenció al més individualitzada possible.

Emmi Pikler

Educar implica facilitar contextos que potenciïn totes les capacitats dels infants perquè progressin en un desenvolupament equilibrat i harmònic, mostrant confiança respecte de les seves possibilitats. Totes les situacions que viu l'infant influeixen en el seu creixement i instauren en el mateix infant maneres concretes de percebre el món. La família, l'entorn i les situacions diverses esdevenen font de desenvolupament i patrons d'aprenentatge.

L'escola bressol s'emmarca en una concepció constructivista d'ensenyament i aprenentatge (Wallon, 1965; Vygotski, 1979), en què l'infant és el protagonista actiu immers en un context considerat des d'una perspectiva sistèmica (Von Bertalanffy, 1968; Brontferrer, 1987; Traveset, 2008).

Des d'aquesta mirada holística, es considera l'infant com una globalitat, afavorint-ne el desenvolupament integral i cobrint-ne les necessitats bàsiques d'adaptació, alimentació, descans, higiene, afecte i socialització. Es facilita el procés d'una dependència inicial cap a una autonomia progressiva, l'adquisició d'hàbits personals, la relació amb l'entorn en un context adequat a les possibilitats, tot potenciant relacions al més individualitzades possible, en les quals infant i adult poden compartir l'atenció sobre una mateixa proposta.

L'escola ofereix un entorn educatiu ric i idoni perquè l'infant aprengui jugant i interaccionant amb els altres, amb espais i materials adequats a les capacitats i necessitats que mostra cada infant. En aquest sentit, són referents les diverses aportacions de les teories de l'aprenentatge i altres disciplines relacionades amb el concepte d'*infant*, de com aprèn a les primeres edats, la funció de l'adult i els principis d'autonomia de l'infant i l'ambient estructurat amb material de qualitat. Aquest context genera iniciativa, curiositat i descoberta, cosa que possibilita la relació i interacció entre iguals i amb els adults, i esdevé, així, un espai adequat per a la seva socialització.

L'equip educatiu vetlla per un ambient afectiu i segur, és a dir, un entorn facilitador d'experiències que proporcionin a l'infant estabilitat i seguretat i, per tant, n'afavoreixin el desenvolupament. En aquest sentit, la creació del vincle afectiu és bàsic i requereix temps, atenció i relació (Bowlby, 1988). Així, quan l'infant se sent segur i acompanyat per un adult respectuós i coneixedor de les característiques dels infants d'aquesta edat, el joc i la descoberta es donaran de manera habitual i significativa, ja que el joc és la manera natural que tenen els infants de desenvolupar-se i aprendre en el món on viuen de forma autònoma.

L'activitat autònoma fa que els infants prenguin consciència de si mateixos, de les seves capacitats i de les seves limitacions, per això és important respectar-ne la maduració neuropsicològica, facilitar-los l'autonomia i donar-los seguretat afectiva (Chokler, s/d; Wild, 2011). En aquest sentit, la distribució d'espais i materials diversos potencia l'autonomia, l'adquisició d'habilitats, la capacitat de pensar, la iniciativa i la responsabilitat, i també la resolució personal de les situacions.

De la mateixa manera, tal com assenyalava Malaguzzi, els espais són considerats com un tercer educador, per això cal vetllar per la vessant estètica, amb materials de qualitat, específics i inespecífics, que permetin l'afirmació personal, la descoberta d'un mateix i l'autoestima, pilars bàsics del benestar psíquic i físic de l'infant. Un exemple en seria la panera dels tresors, proposada per Elinor Goldschmied, referent en l'ús de materials naturals, quotidians, específics i inespecífics, per afavorir la descoberta i l'experimentació dels més menuts.

El joc és la manera natural que tenen els infants de desenvolupar-se i aprendre en el món on viuen

Un altre aspecte clau en la vida quotidiana de l'escola bressol és la gestió del temps: l'espera i l'observació, per oferir als infants els intervals necessaris per aprendre al seu ritme a resoldre autònomament, o amb el suport que requereixin, els reptes de les diferents propostes que tenen al seu abast. En aquest mateix sentit, l'establiment d'uns hàbits quotidians

que es repeteixen de manera coherent permeten als infants ajustar les seves accions i la seqüència temporal que les regula alhora que els permet anticipar-se.

Algunes de les situacions quotidianes, com l'alimentació, el canvi de bolquers, posar-los i treure'ls roba, rentar-los les mans, acompanyar-los a dormir, entre d'altres, són moments d'atenció compartida, de relació íntima i singularitzada. És important dotar aquestes activitats quotidianes de sentit educatiu, facilitant temps i rituals que les potenciïn.

Els espais de l'escola bressol on transcorre el dia a dia ofereixen seguretat en l'ús i són adequats per garantir que els infants hi poden jugar i moure's lliurement segons el moment evolutiu. En la mesura del possible es procura que els espais siguin polivalents, oberts i interconnectats per facilitar que els infants hi puguin trobar el que els interessi, generar joc i descoberta del món immediat en què es mouen en el seu dia a dia, fomentant la seva acció i experimentació, tant en espais interiors com exteriors, on els infants tenen més possibilitats d'estar en contacte amb la natura (Bilton, 2014).

És important dotar aquestes activitats quotidianes del seu sentit educatiu, facilitant temps i rituals que les potenciïn

Així mateix, la interacció entre iguals té una gran incidència en els processos de socialització, en l'adquisició de competències i destreses socials, en la mesura que han d'aprendre normes i posar límits a la pròpia actuació, modular i ajustar el comportament propi al dels altres infants, acceptar altres punts de vista i relativitzar el propi, posar-se d'acord i trobar solucions als conflictes que, de tant en tant, comporta tota interacció. En aquest sentit, autors clàssics com Wallon i Vigotski ja destacaven la importància de les interaccions entre iguals per al desenvolupament cognitiu, afectiu i social. La curiositat dels infants augmenta a partir de la seva acció i de la interacció amb l'entorn social i cultural que els envolta. A més, els infants construeixen interpretacions sobre la realitat que perceben i on poden manifestar tant els seus desitjos com les seves inquietuds, els seus interessos i alegries, i també les seves pors, en un context en què se senten acollits i protegits.

En la vida quotidiana de l'escola bressol són presents els diferents llenguatges: corporal, verbal, musical, plàstic, matemàtic, artístic, científic i audiovisual. Són mitjans d'expressió i comunicació que possibiliten la interacció amb l'entorn i resulten bàsics per construir i organitzar el pensament, alhora que són objecte de diversió, de creació, de coneixement i d'aprenentatge.

Mitjançant els diferents llenguatges els infants poden exterioritzar necessitats, sentiments, emocions, desitjos, realitats i fantasies. Els llenguatges permeten als infants conèixer el món, comunicar-se i expressar-se. La interrelació de llenguatges els enriqueix i potencia el desenvolupament cap a activitats abstractes més complexes.

Els infants van descobrint i utilitzant els llenguatges a partir d'una aproximació lúdica i experimental, i amb la interacció de les seves experimentacions i les respostes del seu entorn van trobant noves possibilitats expressives i comunicatives i cada cop esdevenen més autònoms i competents.

En aquest sentit, tot i que el joc i el moviment lliure són les activitats principals de l'infant, és important fomentar la conversa, sobretot en situacions d'atenció individualitzada en els moments de joc i de cura personal i en les situacions en què l'infant busca la comunicació amb l'adult. L'anticipació que l'adult faci de les accions que es faran conjuntament ajudaran l'infant a comprendre-les i a ser-ne partícip. Posar-hi paraules i interpretar les intencions facilita que l'infant pugui aprendre a moure's en l'entorn de manera ajustada.

Les situacions de relació individual i de petit grup permeten tant el contacte entre els infants com l'ajuda i el tracte individualitzat per part de l'educadora o educador, que té la possibilitat d'observar cada infant i oferir a cadascun d'ells el suport i l'ajuda que requereix.

Així mateix, la interacció entre iguals té una gran incidència en els processos de socialització, en l'adquisició de competències i destreses socials

L'escola bressol i l'atenció a les famílies

Jo no ensenyo res, sinó que acompanyo en la reflexió, en el coneixement d'ells mateixos i de les seves criatures. Cal compartir experiències, no jutjar.

Carme Thió

Es considera que la família no només és el primer referent de vida i d'educació dels infants sinó que també és el més rellevant per a cadascun d'ells, tal com es recull en la Convenció sobre els drets de l'infant (1989) i a la Recomanació Rec(2006)19 del Comitè de Ministres europeu (2006). A més a més, les evidències científiques aporten dades de la importància de la implicació de les famílies per al bon desenvolupament i rendiment escolar dels infants i joves (Blanch, Gimeno i Careta, 2016; Blasco, 2018).

La família és, doncs, la principal estructuradora de la vida de l'infant. És per això que l'acció dels serveis educatius s'ha d'adreçar a la família com un tot i l'ha d'embolcallar. No es pot deslligar el benestar de l'infant del benestar de l'adult que en té cura (Salvador, 2009).

Les EBM, en el marc del seu projecte educatiu, elaboren el Pla de comunicació amb les famílies, que detalla com se'ls fa la rebuda, l'acollida i l'acompanyament durant l'estada del fill o filla a l'escola. Aquest pla suposa concretar les diferents accions sempre vetllant pel conjunt de relacions que s'estableixen, basades en la confiança, el reconeixement i el respecte que cadascuna de les persones implicades desenvolupa per l'altra i des de la complicitat de saber que es comparteix un objectiu comú: el benestar i el desenvolupament òptim de l'infant. En aquest Pla de comunicació s'identifiquen els moments que requereixen especial atenció. Un d'aquests moments és la separació durant el període de familiarització, en què tothom, infants, famílies i mestres, necessiten un temps per adaptar-se al nou context.

L'adaptació és un moment de vital importància perquè les famílies se sentin bé, acollides, i confiïn en la institució on deixen els seus fills, per això és important donar el temps necessari a cada família perquè desenvolupi confiança en l'escola (Ramis, 2016).

La família és, doncs, la principal estructuradora de la vida de l'infant. És per això que l'acció dels serveis educatius s'ha d'adreçar a la família com un tot

Les actuacions previstes per a la incorporació de les famílies a la vida escolar dels seus fills i filles es concreten a cada escola, tot seguint unes directrius comunes basades a tenir cura de com s'acompanya cada família des del primer contacte amb l'escola bressol i la primera visita que hi fa. Per tal de poder arribar a totes les famílies, les actuacions han de ser diverses i ajustades a les necessitats i característiques de cada família (Gallagher i altres, 2018).

El contacte diari permet una comunicació immediata, i el traspàs d'informacions necessàries es complementa amb altres situacions d'intercanvi, més formals i estructurades, com poden ser les trobades grupals inicials o de seguiment, així com les reunions individuals amb cada família (Intxausti, 2014). A més, es fa un informe que es lliura a les famílies en acabar el curs, escrit des d'una mirada que generi expectatives positives amb relació al desenvolupament de l'infant i amb les seves capacitats i possibilitats de canvi. També s'afavoreixen les trobades entre famílies per tal que creïn xarxa de suport i comparteixin dubtes, neguits, experiències i alegries.

Les relacions directes en forma de reunió són un element clau per a l'acollida i la comunicació al llarg del curs. Aquestes trobades es fan sempre que es cregui necessari i amb el temps suficient per aportar tranquil·litat.

La flexibilitat regula aquestes relacions i la seva organització: horaris, lloc de realització i persones que acullen la família. Cada família representa una realitat concreta, en ocasions provinents de cultures diferents, així com també una forma de criança particular. Totes són acollides amb les seves singularitats, considerant la diferència com a element enriquidor en la vida de l'escola, potenciant i donant valor a la seva tasca de primer agent educador, tot transmetent-los confiança i seguretat en allò que fan, acompanyant-les en tot moment i oferint-los orientació si la demanen.

L'escola bressol és un entorn obert i acollidor i les famílies hi són per poder compartir la criança de les seves filles i fills. És un espai de confiança, facilitador d'intercanvis i de coneixement mutu, basat en el respecte. Tot donant-los protagonisme d'acció en la seva funció parental, es potencia una relació constructiva entre els dos contextos per optimitzar el desenvolupament dels infants que implica actituds com ara el respecte i l'acceptació de les diferències, la capacitat d'empatia i de saber escoltar. Cal afavorir la relació i l'intercanvi entre les famílies; conèixer i valorar la seva tasca educativa, i transmetre la tasca de les educadores i educadors a l'escola bressol.

Es potencia el sentiment de seguretat i confiança de les famílies en les seves competències i habilitats parentals, garantint flexibilitat i modulació per donar respostes a les seves necessitats i les dels seus fills i filles.

La participació de les famílies a l'escola bressol és indispensable, tant en les interaccions informals quotidianes que s'estableixen com en la implicació més sistemàtica en determinats projectes, tasques o esdeveniments de l'escola, en què, a més, de fer una aportació concreta, se'ls ofereix l'opunitat de veure els seus fills i filles en un context diferent, amb altres adults interactuant-hi de maneres diverses. Les EBM faciliten l'estada de les famílies en els espais de manera habitual, cosa que els permet aproximar-se a les vivències dels seus fills o filles en el fer del dia a dia al centre.

La participació col·lectiva de les famílies a les EBM es vehicula a través de l'Associació de Famílies i del Consell Escolar, integrat per famílies, docents i representants municipals, que estudia i aprova propostes amb relació als diferents àmbits de la gestió educativa i administrativa.

L'empatia, el respecte, l'escolta, la comprensió i l'acceptació de la realitat són els paràmetres que han de definir les relacions entre família i escola per garantir el benestar dels infants.

L'equip de professionals a l'escola bressol

L'equip és com una olla on es couen els projectes dissenyats, les fites preteses, els principis orientadors, els anhels de cada persona, els desitjos del col·lectiu, els resultats que s'obtenen i tot allò que fa que una escola sigui un òrgan viu i en constant moviment (com el brou en cocció). Cal vetllar per l'olla. Cal tenir cura de l'equip. .

Xavier Gimeno

Els i les professionals de les EBM tenen formació específica per atendre els infants de 0 a 3 anys de forma acurada i amb una actitud propera, afectuosa, continguda i reflexiva; són professionals capaços d'establir vincles de relació amb els infants, les seves famílies, l'equip i la comunitat, així com també amb altres àmbits presents en la vida dels infants. El terme *professionals* fa referència a tots els adults que componen l'equip d'una EBM, des de la direcció i les educadores i educadors, fins a totes aquelles persones que donen suport en totes i cadascuna de les situacions que es produeixen en el dia a dia dels infants i de les seves famílies.

El treball en equip i el benestar professional requereixen objectius clars i compartits, un sentit col·lectiu de responsabilitat, respecte mutu, capacitat per afrontar els problemes i per afavorir iniciatives d'innovació i millora

Aquests vincles es creen a partir de la presència, l'atenció, la disponibilitat, l'empatia, les respostes individualitzades, l'afecte, la confiança, el respecte i la flexibilitat.

Per les característiques específiques dels infants més petits, les educadores i educadors fonamenten la seva intervenció educativa en l'observació i la reflexió; l'anàlisi de les situacions que es presenten i les diferents formes de resolució; el consens i la presa de decisions, i l'escolta i l'actuació directa.

Les seves funcions educatives es concreten a planificar i organitzar l'ambient educatiu; promoure el desenvolupament de les capacitats dels infants a partir de les seves observacions, accions i reflexions pedagògiques; acompanyar l'activitat dels infants, i observar i documentar les situacions educatives més rellevants (De Castro, 2013).

Una altra funció bàsica és l'atenció i detecció de les necessitats individuals dels infants per intentar donar la resposta més adequada en cada situació amb l'objectiu de crear un clima en què els infants trobin una base segura de confiança, aprovació i suport. És aquesta base de seguretat i confiança la que permetrà als infants desplegar la seva activitat i, en la mesura que el tracte i les actituds dels adults demostrin confiança en les seves possibilitats, s'afavorirà la construcció d'un autoconcepte positiu i ajustat de si mateixos.

La intervenció educativa de cada docent està en concordança amb el projecte educatiu elaborat per tot l'equip de professionals. El treball en equip garanteix una acció educativa de qualitat, basada a establir i acordar aspectes de contingut pedagògic i organitzatiu. Una intervenció educativa de qualitat és una intervenció diferenciada, consensuada, presidida per criteris fonamentats, coherent i coordinada. El treball col·laboratiu dels diferents professionals, cadascun des de la seva responsabilitat, permet que hi hagi les condicions per a una acció educativa de qualitat. Així, el treball en equip és una condició per a la millora professional, atès que l'anàlisi i discussió sobre el que es fa és susceptible d'aportar nous criteris i visions per enfocar la pràctica, de manera més compartida i fonamentada.

En aquest sentit, el procés de documentació pren un protagonisme rellevant per poder recollir dades, evidenciar, reflexionar i debatre sobre el desenvolupament dels infants, els seus interessos, els espais i els materials a l'abast, entre d'altres (Xarxa Territorial d'Educació Infantil de Catalunya, 2016). La documentació no només facilita la reflexió i millora de la pràctica educativa entre els professionals de l'escola, sinó que també permet fer visible la importància de l'etapa i alguns aspectes rellevants de la vida al centre educatiu (Alasuutari, Markström i Vallberg-Roth, 2014).

El treball en equip i el benestar professional requereixen objectius clars i compartits, un sentit col·lectiu de responsabilitat, respecte mutu, capacitat per afrontar els problemes i per afavorir iniciatives d'innovació i millora. La importància del treball cooperatiu és un valor en ell mateix, ja que reforça la confiança entre els i les components de l'equip d'escola i ajuda a establir bases de comunicació, respecte i reconeixement, facilitant que es puguin compartir les fortaleces i els aspectes per millorar de tothom qui el compon. Perquè aquesta dinàmica d'equip sigui possible tal com es planteja, cal un lideratge que tothom reconegui i que ajudi a consolidar un bon clima en les relacions humanes de l'escola.

Per això, en l'organització de les EBM es garanteix el temps de trobada en equip per permetre que els i les professionals es coordinin i disposin d'espais de supervisió i formació continuada. Aquestes possibilitats que tenen tots els i les professionals de les EBM aporten millores en l'actuació docent. La formació permanent és necessària per poder compartir, aprofundir, debatre i ampliar la mirada sobre diferents aspectes relacionats amb l'educació i amb el creixement personal propi.

D'aquesta manera, mitjançant espais comuns de l'equip i de formacions fetes, es poden revisar els projectes d'escola, ja que són projectes vius i dinàmics que s'elaboren, es revisen i s'actualitzen a partir de la quotidianitat i de l'oportunitat de poder parlar i reflexionar al si de l'equip.

L'escola bressol i la comunitat, xarxa de relacions

Per educar avui és imprescindible un treball en xarxa corresponsable entre famílies, docents i comunitat. Ningú no pot educar en solitari. Educar avui és tan complex que tothom és necessari en aquesta xarxa educativa i tothom requereix dels altres agents

Antoni Tort i Jordi Collet

Per a la millora de l'acció educativa són necessaris el compromís i la cooperació entre els diferents agents socials de la ciutat. L'escola ha d'establir els llaços necessaris amb el context en què es troba inserida, per reforçar les relacions entre l'escola i els centres i serveis d'àmbit educatiu, social i sanitari amb els quals ha de mantenir contactes fluids per assegurar una atenció adequada als infants i les famílies tot construint xarxes de prevenció, atenció, seguiment i optimització de recursos. Aquestes xarxes possibiliten compartir diferents coneixements dels i les professionals, acordar accions comunes i donar coherència a les actuacions de cada servei.

La petita infància és una època clau per a la detecció, prevenció i orientació de necessitats específiques dels infants i de les seves famílies. Aquesta tasca s'entoma de manera coordinada des de diferents serveis a la infància, per afavorir el desenvolupament de tots els infants d'acord amb les seves capacitats individuals, per garantir les màximes possibilitats d'èxit escolar i social.

S'han de crear les condicions que permetin consolidar les relacions i el coneixement mutu que l'escola estableix amb els organismes que també tenen una funció en l'atenció a la primera infància. Una atenció adequada —sobretot quan s'adreça a població que, per raons diverses, es troba en situació de més necessitat— requereix l'establiment d'actuacions coordinades i sostingudes, que proporcionin el suport necessari als educadors i educadores responsables d'atendre educativament els infants a l'escola.

Des de l'Administració es vetlla per aprofundir la relació entre les escoles bressol i l'EEAEN amb els Equips Interdisciplinaris de la Petita Infància (EIPI), els Centres de Desenvolupament Infantil

i Atenció Precoç (CDIAP), els serveis socials de zona (SS), els Equips d'Atenció Psicopedagògica (EAP), els Centres de Recursos Educatius per a Deficients Auditius (CREDA) i altres serveis específics, com el Servei d'Orientació i Atenció a les Famílies (SOAF), i especialment per atendre els infants que presenten necessitats d'atenció específica en el seu desenvolupament i que cal atendre des de tots els àmbits. El treball conjunt entre l'equip de l'escola bressol, aquests professionals i les famílies contribueix a l'assoliment d'una escola plenament inclusiva.

També des de l'Administració es potencia la coordinació de l'etapa d'educació infantil de 0 a 6 amb l'escolarització en centres diferenciats (escoles bressol i parvularis) per donar identitat, reconeixement i continuïtat al procés de desenvolupament dels infants d'aquestes edats, així com promoure processos de transició i permetre la coneixença mútua entre institucions educatives que atenen els mateixos infants i les seves famílies.

Determinades experiències de treball compartit s'han revelat molt enriquidores i transformadores a l'hora de donar coherència a l'etapa 0-6 i als itineraris naturals dels infants d'alguns barris. Hi ha escoles bressol i centres de primària que es coordinen per fer activitats conjuntes i en alguns casos duen a terme projectes comuns. Així, al segle XXI és imprescindible educar potenciant les interrelacions entre l'escola, les famílies i la comunitat (Tort i Collet, 2017).

Fruit d'aquesta coneixença i del treball compartit, sorgeixen reflexions que porten a replantejar tant aspectes quotidians (horaris, mobiliari, formes d'organització dels espais, etc.), com d'altres de més profunds (la concepció d'aprenentatge, l'infant protagonista, la participació de les famílies, etc.) que provoquen canvis potents i rellevants en centres educatius dels dos cicles.

La petita infància és una època clau per a la detecció, prevenció i orientació de necessitats específiques dels infants i de les seves famílies

Autonomia i organització de centre

L'autonomia no suposa que cada centre faci el que vulgui, sinó marcar uns objectius i deixar en mans del centre la flexibilitat necessària per aconseguir-los amb el suport necessari.

Andrea Schleicher

L'IMEB regula l'organització i funcionament de les escoles bressol municipals i vetlla per una implementació coherent del model educatiu compartit.

Cada escola bressol, a partir de la seva autonomia de centre, elabora el seu projecte educatiu i planifica el temps de la vida quotidiana: moments de joc, moments d'alimentació i descans. També concreta com dissenya els espais i els fa accessibles als infants amb l'objectiu que esdevinguin un context educatiu, un espai on créixer i relacionar-se, descobrir i aprendre.

Les EBM acullen infants des de les setze setmanes fins als tres anys i configuren els grups a partir de criteris d'edat i necessitats del moment evolutiu. El projecte educatiu pot preveure oferir espais de joc i convivència entre infants d'edats diferents.

En el marc d'aquesta autonomia, té especial importància el consens de l'equip educatiu en la distribució dels recursos humans. Cada grup té un tutor o tutora referent dels infants i de les seves famílies. A la vegada, a cada grup també hi ha un educador o educadora de suport que participa diàriament en els moments de dinar i descans, i també en algunes situacions de joc. L'organització de l'escola bressol disposa d'una educadora o educador complementari sense un grup d'infants assignat, així com d'una direcció, que també acompanyen els infants i les famílies per oferir una atenció més bona i individualitzada.

L'equip educatiu de cada escola bressol decideix si vol ser centre formador d'una institució universitària o acollir alumnat en pràctiques dels instituts.

Les EBM creen sinergies en el territori, entre les mateixes EBM i amb altres agents de l'àmbit educatiu, social i de la salut. És a partir d'aquestes sinergies que es possibilita el treball comunitari.

Les EBM col·laboren entre elles i participen en projectes singulars vinculats a la coeducació i la igualtat, les relacions intergeneracionals, la diversitat i la inclusió, la sostenibilitat i el medi ambient, així com en projectes compartits amb famílies. A més, les escoles bressol desenvolupen experiències i participen en grups de treball al voltant de la descoberta per part dels infants dels diferents llenguatges d'expressió.

Les EBM creen sinergies en el territori, entre les mateixes EBM i amb altres agents de l'àmbit educatiu, social i de la salut

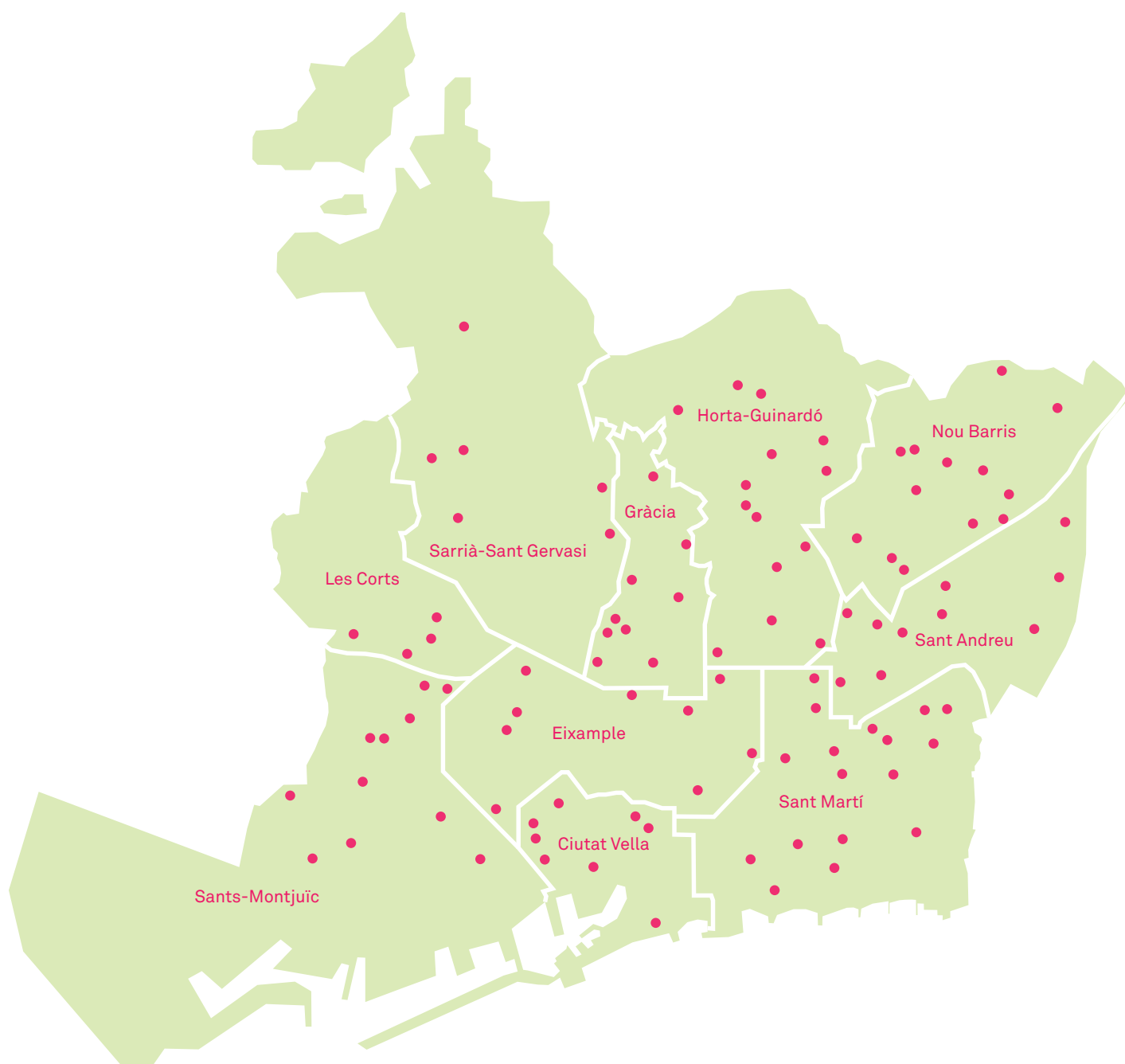

Referències bibliogràfiques

- Alasuutari, M.; Markström, A. M., i Vallberg-Roth, A. C. (2014). *Assessment and Documentation in Early Childhood Education*. Nova York: Routledge.
- Bilton, H. (2014). *Playing Outside. Activities, Ideas and Inspiration for the Early Years* (ed. original 2005). Nova York: Routledge.
- Blanch, S.; Gimeno, X., i Careta, A. (coord.) (2016). *Territoris d'intersecció entre els centres educatius i les famílies. Un estudi en l'etapa de l'educació infantil*. Bellaterra: Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat Autònoma de Barcelona. Recuperat de: https://www.uab.cat/doc/Territoris_Interseccio_Centres_Educatius_Families
- Blasco, J. (2018). "Els programes per fomentar la implicació parental en l'educació serveixen per millorar el rendiment escolar?" Barcelona: Fundació Jaume Bofill, Ivàlua. Recuperat de: https://www.fbofill.cat/sites/default/files/Que_funciona_11_implicacioparental021018.pdf
- Bowlby, J. (1988). *A Secure Base: Parent-Child Attachment and Healthy Human Development*. Nova York: Basic Books.
- Bronfenbrenner, U. (1987). *La ecología del desarrollo humano*. Barcelona: Paidós.
- Carballo, A., i Portero, M. (2018). *10 ideas clave. Neurociencia y educación. Aportaciones para el aula*. Barcelona: Graó.
- Chokler, M. (s/d). "El concepto de autonomía en el desarrollo infantil temprano. Coherencia entre teoría y práctica". Pikler-Lóczy. Euskal Herriko elkarte. Recuperat de: https://www.piklerloczy.org/sites/default/files/documentos/myrtha_chokler_el_concepto_de_autonomia_en_el_des._infantil.pdf
- Convenció sobre els drets de l'infant (1989). Recuperat de: http://treballiaferssocials.gencat.cat/web/.content/03ambits_tematicas/07infanciaiadolescencia/observatori_drets_infancia/destacats_columna_dreta/Convenccio_drets_infancia.pdf
- Corkille, D. (2007). *El nen feliç* (ed. original 1970). Barcelona: Gedisa.
- De Castro, J. (2013). *De la vivencia al aprendizaje. La escucha de una maestra a niños y niñas de la educación infantil*. Barcelona: Icaria, Milenrama.
- Departament d'Ensenyament (2016). *De l'escola inclusiva al sistema inclusiu*. Recuperat de: <http://ensenyament.gencat.cat/web/.content/home/departament/publicacions/a-cop-ull/escola-inclusiva-sistema-inclusiu.pdf>
- Gallagher, T., et al. (2018). *Working with Children Aged 0-3 and Their Families. The Pen Green Approach*. Nova York: Routledge.
- Garcia-Fernández, J., i Bueno, D. (2017). *L'embrió inconformista. Com influeix en la nostra evolució el desenvolupament embrionari*. Barcelona: Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona.
- Intxausti, M. J. (2014). *L'entrevista: construir la relació amb les famílies (0-6). Reflexions i experiències*. Barcelona: Graó.
- Martínez, L.; Rota, I., i Anton, M. (2017). *Psicomotricitat, escola i currículum*. Barcelona: Octaedro.
- Ramis, A. (2016). *Famílies i mestres, entendre'ns per educar*. Barcelona: Eumo.
- Recomendación Rec(2006)19 del Comité de Ministros a los Estados Miembros sobre políticas de apoyo a la parentalidad positiva. Recuperat de: <https://www.msccbs.gob.es/ssi/familiasInfancia/parentalidadPos2012/docs/informeRecomendacion.pdf>
- Ortega-Ruiz, R., et al. (2018). *Psicología de la educación infantil*. Barcelona: Graó.
- Salvador Beltrán, G. (2009). *Familia. Experiencia grupal básica*. Barcelona: Fundació Vidal i Barraquer. Paidós.
- Sharma, A., i Cockerill, H. (2014). *Mary Sheridan's From Birth to Five Years. Children's Developmental Progress*. Nova York: Routledge.
- Tort, A., i Collet, J. (2017). *Escola, famílies i comunitat. La perspectiva imprescindible per educar avui*. Barcelona: Octaedro.
- Traveset, M. (2008). *La pedagogía sistémica. Fundamentos y prácticas*. Barcelona: Graó.
- Von Bertalanffy, L. (1968). *General System Theory: Foundations, Development, Applications*. Nova York: George Braziller.
- Vygotski, L. S. (1979). *El desarrollo de los procesos psicológicos superiores*. Barcelona: Crítica.
- Wallon, H. (1965). *Los orígenes del carácter en el niño: los preludios del sentimiento de personalidad*. Buenos Aires: Lautaro.
- Wild, R. (2011). *Etapas del desarrollo*. Barcelona: Herder.
- Xarxa Territorial d'Educació Infantil de Catalunya (2016). *Documentar la vida dels infants a l'escola*. Barcelona: Associació de Mestres Rosa Sensat.

Xarxa d'escoles bressol municipals

Per a més informació: barcelona.cat/escolesbressol

Edita:

Institut d'Educació de l'Ajuntament de Barcelona

Plaça d'Espanya, 5

Tel.: 93 402 36 63

imebatencio@bcn.cat

barcelona.cat/educacio

Coordinació i continguts:

Institut d'Educació de l'Ajuntament de Barcelona

Assessorament pedagògic:

Montserrat Anton

Sílvia Blanch

Fotografies:

Escoles Bressol Municipals de Barcelona

Disseny gràfic:

Uan-tu-tri SL

Impressió:

Uan-tu-tri SL

DL: B 5102-2019

Primera edició:

Gener de 2019

DESENVOLUPAMENT

CRIANÇA

JOC

VIDA QUOTIDIANA

ACOMPANYAR

CONFIANÇA

OPORTUNITATS